

LIETUVA

Tikėjimo laisvė numatoma Konstitucijoje, taip pat nevaržomas religijos praktikavimas iš esmės palaikomas kituose teisės aktuose ir politikoje.

Vyriausybė iš esmės užtikrina pagarbą tikėjimo laisvei. Per ataskaitoje apžvelgiamą laikotarpį Vyriausybės pagarpa tikėjimo laisvei nepakito.

Buvo keletas pranešimų apie vandalizmo aktus žydų ir kitose kapinėse, antisemitinius pareiškimus (ypač internete) ir netoleranciją. Prezidentas ir politiniai lyderiai paprastai (bet ne visada) kritikuodavo tokius pažeidimus ir antisemitinius veiksmus iš karto, kai jie įvykdavo.

JAV vyriausybė, įgyvendindama bendrąją žmogaus teisių užtikrinimo politiką, tikėjimo laisvės klausimus aptaria ir su Lietuvos vyriausybe. JAV ambasada skatino tikėjimo laisvę ir toleranciją per įvairias žiniasklaidos priemones ir kalbas viešuose renginiuose.

I dalis. Religinė demografija

Šalies plotas yra 25 174 kvadratinės mylios (65 200 kvadratinių kilometrų), šalyje gyvena maždaug 3,3 milijono gyventojų.

Vyriausybė pripažįsta devynias tradicines religines grupes: lotynų apeigų katalikų (Romos katalikų), graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų krikščionių (Maskvos patriarchatas), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų.

Tebevyrauja ir išlieka įtakinga Romos katalikų bažnyčia. Teisingumo ministerijos 2007 metais vykdyto tyrimo 80,2 proc. respondentų pasirodė esantys Romos katalikai. Rytų apeigų ortodoksų bažnyčia – antroji pagal dydį religinė grupė – vienijo 140 000 narių (maždaug 4 proc. gyventojų), daugiausia susitelkusių Baltarusijos pasienyje. Maždaug 27 000 asmenų yra sentikiai, t. y. rusų ortodoksai, nepripažįstantys XVII a. įvykdytų bažnyčios reformų. Šalies pietvakariuose susitelkę maždaug 20 000 liuteronų. Evangelikų reformatų bendruomenė turi 7000 narių, gyvenančių daugiausia Vilniuje ir šalies rytinėje dalyje įsikūrusiame Biržų mieste. Vilniuje taip pat gyvena beveik 75 proc. iš maždaug 4000 Lietuvos judėjų bendruomenės narių. Dauguma vietinių žydų – pasauliečiai ir tik maždaug 1200 šios tautybės asmenų priklauso vienai iš aštuonių

Lietuvos žydų bendruomenių. musulmonų sunitų bendruomenė vienija 2700 narių. Graikų katalikų bendruomenę sudaro apie 300 narių.

Karaimai Lietuvoje gyvena nuo 1397 metų. Jie kalba tiurkų grupės kalba ir naudoja hebrajų abėcėlę. Kai kurie mokslininkai karaimus laiko judaizmo atšaka, nes jų tikėjimas grindžiamas tik Senoju Testamentu. Vyriausybė karaimus pripažįsta kaip atskirą etninę grupę. Karaimų religinė bendruomenė, kurią sudaro maždaug 250 narių, renkasi dvejuose maldos namuose: vieni įsikūrę Vilniuje, o kiti netoliese, Trakuose. Vienintelis karaimų dvasinis vadovas kartu yra ir bendruomenės prezidentas.

Mažiau nei 5 proc. gyventojų priklauso religinėms bendruomenėms, kurias Vyriausybė vadina netradicinėmis. Iš jų daugiausia narių turi visos evangelijos „Tikėjimo žodžio“ judėjimas, sekmininkai ir charizmatai, Jehovos liudytojai, baptistai, Septintosios dienos adventistai, Jėzaus Kristaus paskutiniųjų dienų šventųjų bažnyčia (mormonai) ir Naujoji apaštalų bažnyčia. Juridinių asmenų registre oficialiai įregistruota 1074 tradicinės ir 180 netradicinių religinių bendrijų, centrų ir bendruomenių.

II dalis. Vyriausybės pagarba tikėjimo laisvei

Teisinė ir politinė sistema

Konstitucijos 26 straipsnyje yra numatyta tikėjimo laisvė, nevaržomas religijos praktikavimas iš esmės palaikomas ir kituose įstatymuose bei politikoje. Konstitucijoje numatoma, kad asmens laisvė išpažinti ir skleisti savo religiją arba tikėjimą „negali būti apribota kitaip, kaip tik įstatymu, ir tik tada, kai būtina garantuoti visuomenės saugumą, viešąją tvarką, žmonių sveikatą ir dorovę, taip pat kitas asmens pagrindines teises ir laisves“.

Baudžiamajame kodekse yra trys nuostatos, ginančios tikėjimo laisvę. Kodekse draudžiama religinė diskriminacija ir už ją numatoma laisvės atėmimo iki dvejų metų bausmė. Už trukdymą atlikti religines apeigas taip pat baudžiama laisvės atėmimu arba viešaisiais darbais. Už religinės nesantaikos kurstymą baudžiama laisvės atėmimu iki trejų metų, pagal šį straipsnį baudžiamojon atsakomybėn gali būti patraukti ir juridiniai asmenys.

Bažnyčių ir kitų religinių organizacijų religinį mokymą, religinę veiklą ir maldos namus naudoti tikslams, kurie prieštarauja Konstitucijai ir įstatymams, yra neteisėta. Vyriausybė gali laikinai apriboti laisvę reikšti religinius įsitikinimus,

jeigu yra paskelbta karo arba nepaprastoji padėtis. Tačiau šių teisės normų taikyti dar neteko.

Lietuvoje nėra valstybinės religijos, tačiau pagal 1995 metų Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymą kai kurioms religinėms grupėms valstybė teikia lengvatas, kurių kitos religinės grupės neturi, įskaitant valstybinį finansavimą, teisę mokyti tikybos valstybinėse mokyklose ir registruoti santuokas. Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas visoms registruotoms religinėms grupėms suteikia teisę įsigyti kaip nuosavybę maldos namų, pastatų ir kito turto, leidžia statyti jų veiklai reikalingus statinius.

Registruotos religinės bendruomenės pagal įstatymą skirstomos į valstybės pripažintas tradicines religines bendruomenes, kitas valstybės pripažintas religines grupes ir visas kitas registruotas bendruomenes bei bendrijas. Konstitucijoje pripažįstamos tradicinės bažnyčios ir religinės organizacijos, taip pat kitos bažnyčios ir religinės organizacijos, jeigu jos turi visuomenės paramą, o jų mokymas ir apeigos neprieštaruja įstatymui ir dorai.

Valdžios institucijos tradicinėmis pripažįsta tik tas religines organizacijas, kurios gali įrodyti, kad šalyje gyvuoja ne mažiau kaip 300 metų. Įstatyme nurodytos devynios tradicinės religinės bendruomenės: lotynų apeigų katalikų (Romos katalikų), graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų (Maskvos patriarchatas), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų.

Tradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos gali registruoti santuokas, steigti pavaldžias institucijas, bendras privačias arba valstybines mokyklas, mokyti tikybos valstybinėse mokyklose ir gauti valstybės paramą. Jų aukščiausieji religiniai vadovai turi teisę prašyti išduoti diplomatinį pasą, dvasininkai ir teologijos studentai atleidžiami nuo karo tarnybos, o šių religijų išpažinėjai gali turėti kariuomenės kapelionus. Teisingumo ministerija nereikalauja, kad tradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos registruotų savo įstatus. Tradicinės religinės bendruomenės neprivalo mokėti socialinio ir sveikatos draudimo mokesčių už dvasininkus ir kitus darbuotojus, o jiems teikiamoms pagrindinėms komunalinėms paslaugoms netaikomas pridėtinės vertės mokestis.

Įstatyme numatyta, kad Vyriausybė gali suteikti valstybės pripažinimą netradicinėms religinėms bendruomenėms, jeigu jas remia visuomenė ir jos šalyje registruotos ne mažiau kaip 25 metus. Netradicinės religinės bendruomenės privalo kreiptis į Teisingumo ministeriją ir pateikti religinio mokymo aprašymą, taip pat

steigimo aktą, pasirašytą ne mažiau kaip 15 narių, kurie yra pilnamečiai šalies piliečiai. Ministerija turi per šešis mėnesius apsvarstyti šiuos dokumentus ir pateikti Seimui siūlymą dėl galutinio patvirtinimo.

Evangelikai baptistai (viena iš šalyje veikiančių vienuolikos baptistų bendruomenių) ir Septintosios dienos adventistai yra vienintelės netradicinės religijos, pripažintos valstybės. Valstybės pripažintos netradicinės religinės bendruomenės gauna iš Vyriausybės tam tikrų privilegijų, bet ne tokių kaip tradicinės bendruomenės. Joms suteikta teisė registruoti santuokas, be to, jos neprivalo mokėti socialinio ir sveikatos draudimo mokesčių už dvasininkus ir darbuotojus. Tačiau, skirtingai nei tradicinės bendruomenės, evangelikai baptistai ir Septintosios dienos adventistai negauna metinių Vyriausybės subsidijų, nėra atleidžiami nuo pridėtinės vertės mokesčio už komunalines paslaugas, o dvasininkai ir teologijos studentai neatleidžiami nuo karo tarnybos.

Už pirminių registracijos prašymų svarstymą atsako Teisingumo ministerijos Religijų reikalų skyrius, o registruotų religinių bendruomenių duomenų bazę tvarko valstybinis Juridinių asmenų registras prie Nacionalinio registrų centro. Religinės bendruomenės gali teikti prašymus vietiniuose registravimo centruose, veikiančiuose visoje šalyje. Registravimo centrai naujus prašymus persiunčia Religijų reikalų skyriui arba atnaujina registraciją vietoje. Naujos bendruomenės, priklausančios tradicinėms religijų grupėms, registruojamos nemokamai, o netradicinės bendruomenės turi sumokėti 42 JAV dolerių (107 litų) dydžio registracijos mokesį. Ataskaitoje apžvelgiama laikotarpio pabaigoje valstybiniame Juridinių asmenų registre iš viso buvo oficialiai registruota 1076 tradicinės ir 180 netradicinių religinių bendrijų, centrų ir bendruomenių.

Religinės bendruomenės privalo registruotis, kad įgytų oficialų statusą ir galėtų atidaryti sąskaitas banke, turėti nuosavybės ir veikti teisėtai bei oficialiai. Neregistruotos bendruomenės neturi teisinio statuso ir valstybės privilegijų. Tačiau nebuvo pranešta nė vieno atvejo, kad Vyriausybė būtų uždraudusi neregistruotoms bendruomenėms laikyti pamaldas arba įtraukti į bendruomenę naujų narių.

Nors metines valstybės subsidijas gauna tik tradicinės religinės bendruomenės, netradicinių religijų grupės taip pat gali prašyti Vyriausybės paramos kultūros ir socialiniams projektams.

Atkūrus šalies nepriklausomybę, Vyriausybė ėmėsi gražinti religinėms bendruomenėms nacių ir sovietų okupantų konfiskuotą turtą. Įstatymu visoms religinėms bendruomenėms suteikiamos lygios galimybės atgauti turtą, jei jis buvo

naudotas religinėms apeigoms. Vyriausybė jau patenkino nemažai religinių bendruomenių prašymų grąžinti turtą, daugiausia paskutinio dešimtmečio pradžioje ir viduryje. Keli prašymai ataskaitoje apžvelgiamo laikotarpio pabaigoje dar buvo svarstomi. Turto grąžinimo žydų bendruomenei procesas vyko ypač lėtai ir buvo lydimas ginčų. Žydų bendruomenė, bendradarbiaudama su Pasaulio žydų restitucijos organizacija, sudarė turto, kurio priklausymą žydų bendruomenei Antrojo pasaulinio karo pradžioje įrodo dokumentai, sąrašą. Vyriausybė iki ataskaitoje apžvelgiamo laikotarpio pabaigos dar nebuvo nepriėmusi teisės aktų, kad galėtų grąžinti šį turtą žydų bendruomenei.

Nėra vienos valstybinės institucijos, kuri spręstų visus religinius klausimus. Teisingumo ministerijos skyrius svarsto religinių grupių registravimo prašymus, valstybinis Juridinių asmenų registras prie Nacionalinio registrų centro tvarko registruotų religinių bendruomenių duomenų bazę, o Ministro Pirmininko komandoje yra patarėjas religiniais klausimais. Be to, Ministras Pirmininkas turi kelis visuomeninius patarėjus įvairiais klausimais, susijusiais su žydų bendruomenės ir holokausto problemomis.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba nagrinėja skundus dėl valstybės institucijų, švietimo įstaigų, darbdavių, prekių ir paslaugų pardavėjų bei gamintojų religinės diskriminacijos.

Seimo kontrolierių įstaiga prižiūri, ar valdžios įstaigos vykdo savo pareigą tinkamai tarnauti žmonėms. Seimo kontrolierių įstatyme, reglamentuojančiame Seimo kontrolieriaus įstaigos funkcijas, aiškiai išskiriami ir religinių įsitikinimų klausimai. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba ir Seimo kontrolieriai turi teisę nagrinėti skundus, siūlyti Seimo komitetams ir ministerijoms teisės aktų pakeitimus ir, esant pagrindui, siūlyti Generalinei prokuratūrai pradėti ikiteisminį tyrimą.

Nors kai kurios šių dviejų institucijų funkcijos sutampa, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, regis, turi didesnius įgaliojimus nagrinėti skundus dėl atskirų religinės diskriminacijos atvejų.

Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba turi teisę nagrinėti skundus pagal Visuomenės informavimo įstatymo 20 straipsnį, draudžiantį skelbti informaciją, kurioje „kurstomas karas, taip pat tautinė, rasinė, religinė, socialinė bei lyčių neapykanta“. Tarnyba turi teisę laikraščiams skirti administracines baudas pagal administracinius teisės aktus arba perduoti bylas baudžiamąjį persekiojimą vykdančioms valstybės institucijoms.

2000 metais Vyriausybė ir Šventasis Sostas susitarė leisti katalikų bažnyčiai skirti karo kapelionus, turinčius teisę rūpintis kariuomenėje tarnaujančių Romos katalikų dvasiniais reikalais. 2002 metais Krašto apsaugos ministerija ir Romos katalikų bažnyčia pasirašė susitarimą dėl kapelionų veiklos. Ataskaitoje apžvelgiamu laikotarpiu kariuomenėje tarnaujančiais asmenimis rūpinosi 16 katalikų kapelionų. Kitos tradicinės bažnyčios ir religinės grupės teikia panašias religines paslaugas. Kariuomenės ordinariatas gali kreiptis į Krašto apsaugos ministeriją su prašymu organizuoti religines apeigas ir kitoms religinėms grupėms, remdamasis jų narių reikmėmis arba prašymais. Krašto apsaugos ministerija teikia materialinę paramą ir parūpina vietas pamaldoms.

Vyriausybė valstybinėmis šventėmis yra paskelbusi šias religines šventes: Velykas (antrąją dieną), Žolinę (rugpjūčio 15 d.), Visų šventųjų dieną (lapkričio 1 d.) ir Kalėdas (gruodžio 25 ir 26 d.).

Asmenys, nesutinkantys atlikti karo tarnybos, gali prašyti leidimo atlikti alternatyviąją tarnybą karinėse struktūrose, tačiau galimybės rinktis alternatyviąją tarnybą ne krašto apsaugos sistemoje nėra, nors to ir prašo Jehovos liudytojų bendruomenės nariai. Asmenys, atliekantys alternatyviąją karo tarnybą, gauna nekarines užduotis, tačiau privalo paklusti karinei drausmei ir gyventi kariniuose poligonuose.

Konstitucijoje nustatyta, kad valstybinės švietimo įstaigos yra pasaulietinės. Pagal Švietimo įstatymą leidžiamas ir finansuojamas tik tradicinių ir kitų valstybės pripažintų religijų tikybos dėstymas valstybinėse mokyklose. Iš esmės tėvams leidžiama pasirinkti, ar jų vaikai lankys tikybos, ar pasaulietines etikos pamokas. Mokyklos, atsižvelgdamos į jaunesnių nei 14 metų moksleivių tėvų prašymus (vyresni nei 14 metų mokiniai pasirenka patys), nusprendžia, kokios tradicinės religinės grupės galės mokyti tikybos. Per ataskaitoje apžvelgiamą laikotarpį Švietimo ir mokslo ministerija negavo nė vieno skundo dėl mokyklų, kurios nesuteiktų pageidaujamo religinio mokymo.

Visiškai privačių religinių mokyklų yra gana nedaug. Veikia maždaug 30 mokyklų, susijusių su katalikų ir žydų bendruomenėmis, tačiau šiose mokyklose dažnai mokosi įvairių tikėjimų mokiniai. Visos akredituotos privacios mokyklos (religinės ir nereliginės) gauna valstybės finansavimą iš Švietimo ir mokslo ministerijos pagal „krepšelio“, priklausančio nuo mokinių skaičiaus, sistemą. Romos katalikų bažnyčios įsteigtos privacios mokyklos iš Vyriausybės dar gauna papildomą paramą veiklos išlaidoms padengti. Pagal šią sistemą yra finansuojamos

programos, tačiau kapitalo sąnaudoms mokyklose padengti lėšų neskiriama. Kapitalo sąnaudas paprastai padengia steigėjai, tačiau Švietimo ir mokslo ministerija gali finansuoti kapitalo sąnaudas tradicinių religinių bendruomenių privačiose mokyklose, jeigu yra sudarytas tarptautinis susitarimas.

2008 metais valstybinėse mokyklose tikybos mokėsi 248 927 Romos katalikai, 3199 stačiatikiai, 638 evangelikai liuteronai, 638 evangelikai reformatai, 272 judėjai, 74 graikų apeigų katalikai, 15 sentikių ir 6 musulmonai. 211 471 moksleivis mokėsi etikos.

Tarpministerinė komisija, koordinuojanti veiklą valstybės institucijų, kurios sprendžia su religinių, ezoterinių ir dvasinių grupių veikla susijusius klausimus, organizuoja religinių grupių veiklos tyrimus, jeigu nuogaustaujama, kad religinės grupės veiksmai arba šiai grupei įtakos turintys veiksmai gali neatitikti demokratinės visuomenės principų, žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių. Komisijos pirmininką skiria teisingumo ministras, o komisija susideda iš Teisingumo ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Užsienio reikalų ministerijos, Generalinės prokuratūros ir Valstybės saugumo departamento atstovų. Religinių grupių atstovų komisijoje nėra. Šią komisiją Vyriausybė įsteigė 2000 metais, atsižvelgdama į kai kurių parlamentarų raginimus sustiprinti sektų kontrolę. Komisija, atsižvelgdama į viešose diskusijose išsakytus arba Vyriausybės ar Seimo pareigūnų pareikštus nuogaustavimus, nutaria, kurias problemas reikia spręsti. Komisija niekada nebuvo priėmusi sprendimo kurią nors religinę grupę priskirti sektai, taip pat jai neteko imtis veiksmų nė vienos religinės organizacijos veiklai apriboti. Per ataskaitoje apžvelgiamą laikotarpį komisijai neprireikė valstybinėse institucijose svarstyti jokių problemų ar klausimų, susijusių su religinių, ezoterinių ar dvasinių grupių veiksmis.

Tikėjimo laisvės ribojimai

Vyriausybė iš esmės užtikrina pagarbą tikėjimo laisvei. Per ataskaitoje apžvelgiamą laikotarpį Vyriausybės pagarba tikėjimo laisvei nepakito.

Nors registruotos netradicinės religinės bendruomenės gali veikti kaip juridiniai asmenys, jos, skirtingai negu tradicinės bendruomenės, negauna nuolatinių subsidijų, mokesčių lengvatų (išskyrus tam tikras socialinio ir sveikatos draudimo įmokas) ir socialinės paramos, o jų nariai nėra atleidžiami nuo karo tarnybos. 2008 metais Vyriausybė skyrė 3 271 000 JAV dolerių (8 604 000 litų) tradicinių religinių bendruomenių kapitalo sąnaudoms, susijusioms su maldos

namais, mokyklomis ir kitomis paslaugomis, padengti. Kitos religinės bendruomenės tokios paramos negavo, tačiau jos turi galimybę prašyti skirti lėšų iš savivaldybių ir kitų valstybinių fondų.

Papildomų valstybės lėšų skiriama tradicinių bei valstybės pripažintų religinių bendruomenių dvasinių vadovų ir kitų darbuotojų socialinio ir sveikatos draudimo įmokoms padengti. Kitos religinės bendruomenės privalo pačios mokėti už šias savo dvasinių vadovų socialines garantijas.

Buvo svarstomos trys paraiškos dėl valstybės pripažintos religinės bendrijos statuso, jas pateikė Naujoji apaštalaų bažnyčia (paraiška pateikta 2003 metais), sekmininkai (Evangelinio tikėjimo krikščionių sąjunga) (paraiška pateikta 2002 metais) ir Lietuvos jungtinė metodistų bažnyčia (paraiška pateikta 2001 metais). 2005 metais Teisingumo ministerija Seimui pasiūlė Septintosios dienos adventistų bažnyčiai suteikti valstybės pripažintos religinės bendrijos statusą. Oficialios religinės bendruomenės statusą Septintosios dienos adventistų bažnyčiai Seimas suteikė 2008 m. liepos 16 d.

Per ataskaitoje apžvelgiamą laikotarpį Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba gavo šešis skundus, susijusius su religine diskriminacija, tačiau visi jie buvo pripažinti neturinčiais pagrindo.

2008 metais Seimo kontrolierių įstaiga gavo vieną skundą, susijusį su religinės bendruomenės veiksmų apribojimu, iš evangelikų reformatų bažnyčios. Seimo kontrolierių įstaiga ataskaitoje apžvelgiamo laikotarpio pabaigoje skundą tebenagrinėjo.

Po daugybės metų derybų su vietinėmis ir tarptautinėmis žydų organizacijomis dėl bendruomenės turto gražinimo 2009 m. birželio mėn. pabaigoje Vyriausybė jau buvo beveik pasirengusi teikti Seimui kompensavimo įstatymo projektą, pagal kurį per 10 metų, pradedant 2012-aisiais, žydų bendruomenei būtų sumokėta apie 30 proc. bendruomeninės paskirties objektų, nusavintų nacių ir sovietinės okupacijos metais, vertės. Įstatymo projekte nebuvo numatyta, kokiai institucijai bus sumokėta ši suma, sudaranti apie 53 milijonus JAV dolerių (128 milijonus litų). Seimas šį klausimą tikisi išspręsti rudenį.

Šalyje pranešimų apie sulaikymus arba įkalinimus religiniu pagrindu nebuvo.

Prievartinis tikėjimo pakeitimas

Pranešimų apie prievartinį tikėjimo pakeitimą, tarp jų nepilnamečių JAV piliečių, kurie būtų buvę pagrobti arba neteisėtai išvežti iš Jungtinių Amerikos Valstijų, arba apie atsisakymą leisti šiems piliečiams grįžti į Jungtines Amerikos Valstijas nebuvo.

III dalis. Visuomenės pagarba tikėjimo laisvei

2009 m. balandžio 20 d. Izraelio bendrovė gavo iš Lietuvos pjautinės medienos siuntą, ant kurios buvo nupaišyta svastikų ir žmogaus figūra ilga nosimi. Tiekėjas tvirtino, kad šis rasistinis išpuolis buvo vieno Lietuvos medienos gamyklos darbuotojo darbas. Jis atsiprašė, pažadėjo atleisti šį darbuotoją ir atsiųsti oficialų atsiprašymo laišką. Balandžio 21 d. Lietuvos ambasados Izraelio valstybėje laikinoji reikalų patikėtinė susitiko su šios Izraelio bendrovės vadovais ir išreiškė apgailestavimą dėl išpuolio. Be to, ji pareiškė, kad Lietuvos vyriausybė „netoleruoja antisemitinių aktų ir juos smerkia“.

2009 m. balandžio 20 d. – Adolfo Hitlerio gimimo dieną – ant apleisto namo sienos Klaipėdoje buvo iškelta didžiulė raudona vėliava su svastika. Miesto priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnyba vėliavą nuėmė. Ataskaitoje apžvelgiamo laikotarpio pabaigoje miesto policija šį atvejį tebetyrė.

2009 m. kovo 8 d. Vilniuje vandalai nuniokojo Bernardinų kapines. Policija pradėjo ikiteisminį tyrimą, tačiau įtariamųjų per ataskaitoje apžvelgiamą laikotarpį nustatyti nepavyko.

Trys vandalizmo aktai (2008 m. gruodžio 31 d., 2009 m. sausio 13 d. ir 2009 m. vasario 2 d.) buvo įvykdyti šiaurinėje Mažeikių miesto dalyje įsikūrusiose liuteronų kapinėse. Vandalai apgadino apie 40 antkapių, įskaitant priklausiusius rusų ir latvių tautybės žmonių kapavietėms. Policija pradėjo ikiteisminį tyrimą.

2008 m. rugsėjo 23 d. nežinomi asmenys sudegino ant Klaipėdos žydų bendruomenės centro sienos kabėjusią Izraelio vėliavą. Ataskaitoje apžvelgiamo laikotarpio pabaigoje policija šį incidentą tebetyrė.

2008 m. rugpjūčio 27 d. vandalai ant Klaipėdos žydų bendruomenės centro sienos dažais užrašė „Juden Raus“ („žydai, lauk“) ir nupiešė svastikų. 2009 m. sausio 19 d. ant to paties centro atsirado užrašai „žudyti žydus“, „Palestina“, o greta buvo nupiešta svastikų.

2008 m. rugpjūčio 10 d. buvo įvykdyti vandalizmo aktai prieš Vilniaus ir Panevėžio žydų bendruomenės centrus, jie apipiešti antisemitiniais simboliais ir aprašinėti užrašais. Policija nedelsdama pradėjo ikiteisminį tyrimą, jis ataskaitoje apžvelgiamo laikotarpio pabaigoje dar nebuvo baigtas. Rugpjūčio 11 d. Prezidentas ir Ministras Pirmininkas pasmerkė šiuos vandalizmo aktus.

2008 m. rugpjūčio 3 d. neblaivūs jaunuoliai nuniokojo Jonišio liuteronų kapines.

2008 m. rugpjūčio 2 d. Alytuje buvo išniekintos totorių kapinės. Policija nustatė tris įtariamuosius, kurių amžius – nuo 15 iki 17 metų. Ataskaitoje apžvelgiamo laikotarpio pabaigoje ikiteisminis tyrimas tebesitęsė.

2008 m. gegužės 13 d. miške greta Varnikų miestelio Trakų rajone buvo sudegintas medinis holokausto aukų monumentas. Policija pradėjo ikiteisminį tyrimą, tačiau per ataskaitoje apžvelgiamą laikotarpį įtariamųjų nustatyti nepavyko. Monumentas buvo skirtas 1941 metais kaimelyje nužudytiems 1446 žydams, tarp kurių buvo 597 vaikai, atminti. Gegužės 21 dieną Ministras Pirmininkas, apsilankęs įvykio vietoje, pasmerkė monumento sunaikinimą. Jam atstatyti Vyriausybė skyrė apie 6000 JAV dolerių (15 000 litų). Monumentas atstatytas 2009 m. birželio mėnesį.

Per ataskaitoje apžvelgiamą laikotarpį viešuose interneto dienoraščiuose ir interneto naujienų portalų komentarų skyreliuose buvo antisemitinių komentarų. Prokurorų inicijuotų ikiteisminių tyrimų, susijusių su neapykantą kurstančiomis kalbomis, skaičius vis auga. 2008 metais prokuratūra pradėjo devyniasdešimt devynis ikiteisminius tyrimus, susijusius su neapykantos kurstymu (įskaitant internetu), ir vieną, susijusį su diskriminacija. O 2007 metais tokių ikiteisminių tyrimų buvo trisdešimt devyni. Kaip ir praėjusiais metais, prokurorai mano, kad neapykantą kurstančių kalbų plitimą paskatino galimybė anonimiškai naudotis internetu. Per 2009 metų gegužės mėnesį prokurorai pradėjo dvidešimt du ikiteisminius tyrimus.

Ataskaitoje apžvelgiamo laikotarpio pabaigoje tarptautinės ir vietinės žydų bendruomenės vis dar reiškė susirūpinimą istorinę reikšmę turinčiomis Vilniaus žydų kapinėmis. Su šiomis kapinėmis susijusi problema kilo 2005 metais, kai tarptautinės žydų organizacijos pareiškė susirūpinimą, kad šalia kapinių ir jų teritorijoje statomas komercinių ir gyvenamųjų pastatų kompleksas. Rusijos okupacinė valdžia XIX a. uždarė kapines ir dalį jų teritorijos apstatė įtvirtinimais.

Vėliau sovietai sunaikino visus matomus kapinių pėdsakus, keletą kapų išardė, o dalyje kapinių ploto pastatė sporto kompleksą.

Kapinių ribų nustatymo tiriamieji darbai rezultatų nedavė. Kapinėms Vyriausybė suteikė kultūros paveldo objekto statusą, bet jo nesuteikė žemei, esančiai po sovietų laikais pastatytais Sporto rūmais ir po neseniai pastatytu komercinių ir gyvenamųjų pastatų kompleksu. Vyriausybė, žydų bendruomenės ir didžiąją statybvietsės dalį kontroliuojantis rangovas per ataskaitoje apžvelgiamą laikotarpį tęsė derybas siekdami visoms pusėms priimtino sprendimo. 2009 m. gegužės mėnesį Vyriausybė vienašališkai suteikė apsaugą beveik visai kapinių teritorijai. Ataskaitoje apžvelgiamo laikotarpio pabaigoje Vyriausybė kartu su žydų bendruomenėmis ir rangovu rengė baigiamąsias nuostatas dėl žemės plotų šalia kapinių ribų. Nuo 2008 metų birželio statybvietsėje vykdomų statybos darbų nepastebėta.

2008 m. rugsėjo 22 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas patvirtino 2007 metais Lietuvos radijo ir televizijos komisijos priimtą sprendimą skirti „MTV Lietuva“ direktoriui 1180 JAV dolerių (3000 litų) baudą už programos „Popetown“ transliavimą. 2006 metų gruodžio mėnesį Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba gavo skundą, kuriame tvirtinama, kad televizijos kanalas šmeižė ir menkino Romos katalikų religiją. Tuo pačiu metu gruodžio mėnesį Lietuvos vyskupų konferencija nesėkmingai bandė sustabdyti programos transliavimą iškeldama ieškinį. Žurnalistų etikos inspektorius tarnyba ir Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija paskelbė pareiškimus, smerkiančius programos transliavimą. Tačiau oficialiuose pareiškimuose „MTV Lietuva“ nebuvo kaltinama religinės neapykantos kurstyti, o tik tuo, kad programa transliuojama pernelyg anksti vakare ir ją gali žiūrėti vaikai.

IV dalis. JAV vyriausybės politika

JAV vyriausybė, įgyvendindama bendrąją žmogaus teisių politiką, aptaria tikėjimo laisvės klausimus su Lietuvos vyriausybe. JAV ambasada šiais klausimais nuolat bendravo su aukštais Lietuvos vyriausybės pareigūnais, parlamentarais, religiniais vadovais, taip pat su suinteresuotomis nevyriausybiniomis organizacijomis. Religinės grupės naudojosi ambasada kaip priemone skundams paskelbti, o ambasada skatino religinius vadovus išsakyti savo nuomonę ir nuogaštavimus dėl tikėjimo laisvės.